

organisch zich
30)

erk met Staat
n met als doel
zijn van den
van de Kerk?
stelde, de her-
i Hoofd in den
nu daarboven!
als „een ver-
en schare van
rs, die kerke-
aan de ordi-
r gaf. Er is
genade als
het doel der
elzijn van den
r beslist. „Dat
ch: het gereed-
len hemel“...
wil“... Het
garantie voor
lijking van uw

C. V.

UW

Scheveningen?

spraak van De
rsoonlijke men-
seft Prof. Hepp
van het vraag-
n bloeitijd deze
naturen samen-
Prof. Hepp een
Feenstra. Prof.
vesties, die zijn
delings — ook
l eens een stem
ochures betref-
t niet bedoeld.
groep” spreekt,
Wachter-groep”
e redactie van

s. Feenstra-zoo
eelemaal mee
ij hem tegen-
wisselen moet:
het weerhuisje,
u uitdrukkelijke
velke, wie het
n voortbestaan
nstra, evenals
dergeteekende,
zuivere lucht”
„De Wachter”.

i bij de schep-
tot God: Mijn
ichepper is de

ij is de eenige
t zoo, dat God
dat Hij toen
esloten, zoodat
stand gebracht.
rsprong mono-
het opgericht.
iets anders te
Was het voor
mogen zeggen:

er is niets van

ezijdig.
rken op. Maar
eft de mensch
igt het tweede
lle verbonden
ng is het ver-

„Dogmatische

nd met Adam
als twee par-
sluiten, maar
zooals er een
kind.”
in Genesis
beide partijen.

het zaad der
ed en mensch.

eren, dat indien
erven zou zijn
uiterlijk zicht-

De naam „Verbond” lezen wij het eerst in Genesis 6.
Het verbond der genade is in oorsprong mono-
pleurisch, eenzijdig. God zegt: „Ik zal Mijn ver-
bond oprichten”. God alleen doet het. Het is Zijn
verbond. Een rookende oven en een vurige fakkel
gaat tusschen de stukken door (Genesis 15:17). God
gaat tusschen de stukken door, niet Abraham. Het
monopleurische ligt ook in den naam testament.
Als het verbond door God is opgericht, dan wordt
het tevens dipleurisch, tweezijdig. In alle ver-
bonden zijn twee deelen begrepen: „Tusschen Mij
en tusschen uw zaad na u in hunne geslachten”. De
oorsprong van het genadeverbond ligt alléén in God!

Ook deze „officier” is dus gevallen onder het vonnis
van Prof. Hepp. Mijn hand, broeder. Zet de ramen
nog maar niet open; ik vind die „lucht” nog niet
„onzuiver”, die gij in Scheveningen in de kerk... ge-
laten hebt, als uwe vaderen.

Felix culpa.

De A. de Bondt kreeg in „De Heraut” plaats voor een
ingezonden stukje, waarin mijn opmerking, volgens
welke Prof. Hepp blijkbaar niet eens de gereformeerde
dogmatiek kende, beleedigend heet. Als „kennen” wordt
opgevat buiten het verband, absoluut genomen, heeft
hij natuurlijk gelijk. Maar blijkens het redebeleid is
natuurlijk bedoeld: kennen op het punt in ge-
ding. En dat is niet beleedigend. Als Prof. Hepp
zich opmaakt, broeders te bestrijden ter zake van defor-
matie, is hij natuurlijk voorzichtig; als hij dan komt
tot het punt, waar alles op aankomt, is hij uiteraard
dubbel voorzichtig; als hij dan inzake dien cardo
quaestionis „de” gereformeerde dogmatiek wil typeeren,
is hij drie-dubbel voorzichtig. Komt er dan een histo-
risch volkomen onhoudbare bewering (de geref. dog-
matiek kende SLECHTS een werkverbond, dat van
a tot z monopleurisch was), wat moet men dan
anders concludeeren? De de Bondt heeft enkele
zinnetjes overgeschreven, maar het punt in kwestie niet
eens aangeduid, en mijn argumenten nog veel minder.

Daarom is zijn stukje misplaatst, gelijk ook dat van
een ander, op wien hij zich beroept. Men hoort van
deze zijde geen protesten, als Prof. Hepp van serieuze
werkers zegt: ze zijn oorspronkelijkheidsziek. Dat is een
karakter-beoordeeling vergelijken van den één met
den ander, een vergelijken van hun drijfveeren, ja, van
het diepe hart. Ga ik dan op mijn beurt vergelijken
wat voor den dag komt, dan ineens komt er
protest. Twee hoogleeraren spreken van een „boozen
dag”, die aanbreekt, als ook enkele van hun collega’s
met ijver werken, en als tientallen predikanten ijveriger
studeeren dan in vele jaren is geschied; en van deze
zijde verneemt ge dan niets. Eén van de klagers wil
wel gaarne heengaan, voor den nog „boozeren dag”,
en de ander heeft het over „grasduinen” in de vaderen;
nog hoort ge niets. Maar nauwelijks komt er antwoord,
waarin gelijkwaardige bezwaren ontwikkeld worden,
maar dan in omgekeerde richting, en niet zonder argu-
menten, of ineens komt er protest, dat de aandacht
afleidt van de zaak zelf.

En dan is daar nog de „Heraut”-redacteur, die zulk
protest opneemt, en zelf nog altijd het allereerste woord
schuldig is ter zake van mijn klacht over zijn eigen
persoonlijke beleediging, vlak na de synode, en waar-
over in ons blad uitvoerig geschreven is. Een beleedi-
ging, waarvan hij weet, dat ik ze daarom niet
voor „den burgerlijken rechter” breng, omdat ik geen
drukte wil. Dat die redacteur wel meer zwijgt, als
hij spreken moet, is bekend; en dat De de Bondt zijn
zwijgen en spreken zoo partijdig verdeelt, wordt helaas
al meer bekend.

Intusschen heeft hij een tribune gevonden; het „Calv.
Weekblad” polemiseert formeel niet. „Credo” blijft buiten
deze kwesties; en zelfs „De Heraut” zou tot haar leed-
wezen zijn stuk hebben moeten weigeren, als niet net
„Het Handelsblad” den naam van ondergeteekende
genoemd had in verband met de brochure-Hepp. O felix
culpa van de liberale pers...

Over de jongste brochure van Prof. Hepp.

De I. de Wolff schrijft in „Pro Ecclesia”:

Terwijl wij alleen de Schrift erkennen als de eenige
maatstaf waaraan iemands gevoelens moet gemeten
worden, verandert Prof. Hepp deze in de gang-
bare leerstelling van een of anderen theoloog
of groep van theologen.

Ik wil aannemen, dat Prof. Hepp dit onbewust doet.
Maar dan verraadt zich hier toch een mentaliteit, die
gevaarlijk wordt voor het leven der Gereformeerde
Kerken.

In hetzelfde blad zegt De M. Vreugdenhil:

Als Prof. Hepp er zich op gespitst had, alles te
voorkomen, wat anderen zou kunnen kwetsen, dan
was hij begonnen met een anderen verzamelnaam
voor zijn brochures. Dan had hij ook zijn brochures
heel anders moeten opzetten. Dan had hij ook veel
meer moeite moeten doen om zijn tegenstanders recht
te laten wedervaren. Men is er immers niet mee klaar,
vele citaten te geven, men moet zich gansch en al
in den gedachten gang kunnen verplaatsen. Klaar-
blijkelyk heeft Prof. Hepp dat niet gekund — ik neem
naar den aard der liefde aan, dat hij het wel heeft
gewild. Had Prof. Hepp dat gedaan, dan had zijn
woord veel meer invloed geëffend. Nu verspeelt hij
zelf de winst. Neem zijn laatste brochure. Hij bestrijdt
De de Graaf. In heel veel ben ik het met Prof. Hepp
eens: ik geloof ook, dat De de Graaf een verkeerd
gedachten gang volgt. Maar waarom opponeert Prof.
Hepp nu niet tegen de verkeerde beschouwingen van
De de Graaf in een wetenschappelijke brochure, die
vrij blijft van het aanwijzen van ketterijen, al wil
Prof. Hepp niemand verketteren. Hij maakt het nu,
menschelijkerwijs gesproken, voor De de Graaf on-
mogelijk, iets van hem te leeren. Hoe kan men ge-

duldig naar iemand luisteren, als zoo iemand begint
met een aanwijzing, dat men een dreigende deformatie
in de hand werkt? Natuurlijk gelooft niemand, dat
De de Graaf een deformateur is, daarvoor heeft hij
te heerlijk en te mooi gesproken naar het Woord
Gods, maar zijn eere is aangetast, zooals de eere is
aangetast van Prof. Schilder, Prof. Vollenhoven, den
Heer Janse. En gelooft iemand, dat Prof. Schilder
een deformateur is? Ik kan mij van harte vereenigen
met hetgeen Prof. Schilder schrijft, maar afgezien
daarvan, ik heb geprobeerd naar den maatstaf er van
Prof. Hepp in de vierde brochure „ketterijen” te vin-
den. Ja, ze staan er in, maar dan moet men beginnen
te aanvaarden, dat de dogmatiek hetzelfde is als de
belijdenis. En Prof. Honig en Prof. Bouwman hebben
mij indertijd — gelukkig — gansch anders geleerd.

In terugslag op een opmerking van Dr W. A. v. Es,
die ook onze aandacht reeds had, schrijft De Vreugden-
hil nog:

Voorts schrijft Dr van Es dezen merkwaardigen zin:
„Er blijven bij dit leersuk vragen open, welke om
nadere bezinning roepen. En een der voornaamste is
wel, zooveel wij het zien, naar de verhouding van de
algemeene genade tot het kruis van Christus. IS ER
GEEN GENADE ZONDER VOLDOENING, DAN MOET
ER OOK VOOR DE ALGEMEENE GENADE EEN
VERDIENENDE OORZAAK ZIJN”. Maar weet Dr van
Es, die toch heel goed bij is, dan niet, dat het „cri-
tisch” gevoelen van De de Graaf bijv. juist, omdat het
meent, dat deze vraag bij Kuypers voorstelling niet
goed beantwoord kan worden, de dingen wat anders
voorstelt dan Dr Kuypers, evenwel zijn grondgedachten
handhavende? En, ook al stelt het critisch gevoelen
het wat anders voor, het blijft instemmen met de
drie punten van Kalamazoo, dat er een genade of
gunst Gods is (mij lijkt goedheid het beste woord, dat
o.m. door Dr Kuypers in E Voto veelal gebezigd wordt)
jegens de menscheit in het algemeen, dat er een
beteugeling van de zonde is in het leven van den
enkel menschen en in de samenleving, dat het moge-
lijk is, dat de onwedergelovigen zoogenaamde burger-
lijke gerechtigheid doen.

Tegen alle menschen, die ons willen zetten bij
De Hoeksema, zie boven, blijven wij ons met kracht
verzetten, het is, zeer zacht gezegd, een misleidende
voorstelling.

Dr G. Keizer oordeelt in „Geldersche Kerkbode”:

Bij de verschijning van de eerste brochure deed
het mij smartelijk aan, dat, terwijl wij stonden midden
in het teeken van de herdenking van de Reforma-
tie van '86, en ons opmaakten met innigen dank en
vreugde in het hart het eeuwfeest van de geboorte
van den Reformator Abraham Kuypers te herden-
ken, de titel luidde: Dreigende Deformatie. Deze scheen mij te forsch.

De lezing nu van deze vierde brochure, die over
De algemeene genade, heeft mij versterkt in
mijn gevoelen, dat Prof. Hepp zich wat te sterk heeft
uitgedrukt. Noemt hij niet zelf het eerste critisch ge-
voelen „eene uitglijding”?

In „Gron. Kh.” schrijft Marnix:

Wetenschappelijk wil ook niet zeggen, dat het juist
is wat men zegt, of altijd goed overdacht. Want de
eene wetenschappelijke man redeneert weg wat de
ander even wetenschappelijk heeft gegeven.

Het beteekent ook niet altijd, dat men zich verant-
woord weet in hetgeen men zegt, of eerlijk de meening
van anderen weergeeft of alle bekende feiten naar
waarheid als feiten erkent.

Want als men eens wist hoeveel er door weten-
schappelijke menschen werd verzwegen met opzet,
omdat zij hun eigen meeningen wilden handhaven,
dan zou men zien, dat wetenschappelijke menschen
ook... menschen zijn.

Het kan ook niet beduiden, dat men elkanders
meening zuiver weergeeft of in staat is elkander te
begrijpen.

Thans toch blijkt mij bijv. dat Prof.
Hepp de gedachten van Prof. Schilder
over de Gemeene gratie niet op haar
wezenlijke waarde kan schatten.

Als ik dat alles overweeg, weet ik niet precies wat
wetenschappelijk is. Maar dat het er is, en dat ge-
wone menschen er niet bij kunnen, dat staat wel vast.
De gewone man zal bijv. wel moeite hebben met
zijn Encyclopaedie.

De Popma schrijft in „Amersf. Kh.”:

Nu nog een enkel ding over de aanklacht tegen
Prof. Schilder.

Eigenlijk hebben we hier een dubbele beschuldiging:
1e. Prof. Schilder werkt destructief, dus afbrekend in
plaats van opbouwend en 2e. hij loochent de gemeene
gratie, want „voor een algemeene genade, welke noch
uit het werkverbond voortvloeit, noch deel uitmaakt
van de zaligmakende genade, is in deze gedachten-
gang geen duimbreed opengelaten”. (pag. 79.)

Op het eerste punt wil ik even afzonderlijk ingaan,
want Prof. Hepp betreft hierin niet alleen 't werk
van Prof. S. ten aanzien der algemeene genade, zoo-
dat we zouden kunnen zeggen: punt 1 ligt opgesloten
in punt 2, maar hij noemt veel meer werk van zijn
collega, eigenlijk heel diens werkmethode.

Als voorbeeld van destructief werken wordt ge-
noemd, dat „de oude ondscheiding tusschen de ken-
nis der vereeniging (welke Christus naar Zijn men-
schelijke natuur bezit op grond van de vereeniging
dier natuur met de goddelijke) de kennis des gezichts
of der aanschouwing (die van de gezaligden) als on-
rijp ter zijde wordt gesteld”. (pag. 67.)

In een brochure, waarin herhaaldelijk zelfs het
Schriftbewijs wegens plaatsgebrek achterwege moet
blijven, heeft deze opmerking, die buiten 't eigenlijke
onderwerp ligt, een eigenaardige zwaarte.

Inderdaad onderwerpt Prof. Schilder in „Wat is
de hemel” van pag. 174—190 deze bekende onder-
scheiding aan een uitvoerige critiek, waarin gewezen
wordt op de historische achtergrond van deze onder-

scheiding in de scholastiek, waarin de bewijspplaatsen,
waarop men zich gewoonlijk beroept, worden bespro-
ken en aangetoond, dat die schriftplaatsen in elk
geval niet onomstootelijk als bewijspplaatsen kunnen
gelden en verder aangewezen, dat heel deze voorstel-
ling van zaken verre van helder is.

Ten slotte komt Prof. S. tot deze conclusie: „een
theologica visionis (een theologie des gezichts) als
afzonderlijk lid in de besproken trilogie verwerpen
wij”.

Dit is niet precies wat Prof. Hepp ervan zegt, maar
dit daargelaten: alleen wanneer de 14 bladzijden met
argumenten ontbraken, zou gesproken mogen worden
van destructief werken. Had Prof. H. de moeite ge-
nomen de argumenten van zijn collega te toetsen en
te weerleggen, ook dan had de conclusie kunnen
luiden: hier wordt niet gebouwd maar gebroken.

Maar nu hebben we, vluchtig-weg, gekregen een
van de meest ernstige beschuldigingen, die tegen een
wetenschappelijk werker kan worden ingebracht en
dat zonder een zweem van bewijs.

Bovendien wordt niet genoemd het zeer stichtelijke,
d.i. opbouwende motief, dat Prof. S. dreef tot zijn
critiek op een gangbare voorstelling: n.l. geen schijn
van weten aannemen aangaande dingen, waar Gods
Woord over zwijgt.

„Hoe en waarin de kenniswegen anders zullen zijn,
dat laten we nu over aan God; wij zelf weten dat
niets van. Wij willen ook de schijn van weten niet
aannemen, door een schema over te nemen als we
hier besproken hebben; een schema, dat ons al te
haastig schijnt te zijn ingedrongen van de scholastiek
in de klassieke, en vandaar ook nog in de contem-
poraine gereformeerde theologie”. (Wat is de hemel?
pag. 190.)

Waar de een argumenteert uit gehoorzaamheid,
mag de ander niet zeggen: „afbraak”, zonder naar
argumenten om te zien.

Een volgend punt van het hoofdstuk, waar Prof.
Hepp boven schreef: „destructief”, luidt: „in ander
verband werd ook de onderscheiding tusschen theolo-
gia archetypa (de kennis, welke God van en voor
Zich zelf heeft) en ectypa (de kennis, welke God van
Zichzelf tot het schepsel doet uitgaan) weggevaagd.”

Hier moet Prof. Hepp zijn kennis putten of uit een
persvervalag of uit zijn eigen geheugen, want wel heeft
Prof. Schilder over bovengenoemde onderscheiding
gesproken, maar die rede is niet gepubliceerd.

In beide gevallen wordt er van het woord „des-
tructief” een lichtvaardig gebruik gemaakt: hier
ontbreekt immers niet slechts 't argument dat weer-
leggen moet, maar zelfs de mogelijkheid er toe.

Niet heel sterk voelt zich, wie op deze wijze te
werk gaat.

‘k Weet wel, dat juist naar aanleiding van de rede,
door Prof. H. hier bedoeld, gezegd is: ik wou dat
Prof. S. ging naaien in plaats van naden opentornen,
met als uitzicht in 't verschiep een hiberend staan
in de kou zonder theologi-plunje.

Maar in ernst behoeft toch niemand zulk spreken
te nemen.

‘k Neem nu aan, dat Prof. S. gelijk heeft, wanneer
hij genoemde onderscheiding onbruikbaar acht, ‘k kan
dat op dit oogenblik niet beoordeelen. Dan vraag ik:
wordt iemand armer, wanneer ‘k hem er op wijst, dat
hij meent 'n jas aan te hebben, maar in werkelijkheid
in een dun colbertje rondwandelt? ‘k Geloof, dat 't
de eenige manier is om iemand voor 'n flinke long-
ontsteking te bewaren.

Niemand wordt armer, wanneer ‘k hem een on-
juiste gedachte ontnem. Meerdere gehoorzaamheid
beteekent altijd meerdere rijkdom.

Deze beide voorbeelden zijn bij Prof. H. een aan-
loop om te zeggen: Prof. S. is destructief, want hij
heeft 't vooral op Kuypers voorzien.

Wanneer zonder argument Kuypers opzij gezet
wordt, is er zeker reden om te klagen over des-
tructie.

Dat heeft Prof. H. echter niet aangetoond.

Tegen 'n onjuiste exegese van Dr Kuypers heeft
Prof. S. breed geargumenteed. (Wat is de hemel?
pag. 289—292.)

Waar Prof. S. anders denkt dan Dr K. — ik laat
hier in 't midden wie van beiden juist ziet — geeft
hij een stroom van argumenten. Niemand, die Prof.
S. las, kan dat ontkennen.

Alleen wie zich inspannt die argumenten te weer-
leggen, kan op 'n zeker oogenblik het recht krijgen
van destructief te spreken.

Van die inspanning vinden we in de brochure van
Prof. H. geen spoor.

Hiermede vervalt voor mij déze beschuldiging van
destructief werken.

In een vervolgartikel voegt De Popma daaraan toe:

We hebben tot hiertoe gezien: 1e. dat de beschuldi-
ging als zou De de Graaf de gemeene gratie looch-
nen, door Prof. Hepp niet werd bewezen. Hij gaf
immers een onjuiste voorstelling van zaken, kwam
tot de verschuiving van het probleem en redeneerde
zoodoende geheel langs het betoog van zijn tegen-
stander heen.

Verder moeten we hier in het oog houden, dat,
zelfs al was 't waar, dat De de Graaf afloof van
de doorlopende lijn der Gereformeerde dogmatiek
— ook dat toonde Prof. Hepp niet aan — dit af-
buigen van de dogmatiek nog niet beteekende af-
wijken der belijdenis.

2e. zagen we, dat de beschuldiging als zou Prof.
Schilder destructief werken en deze afbraak wat de
gemeene gratie betreft, uitloopen op een „afkammen”
van Dr Kuypers, eveneens een onbewezen bewering is,
omdat niemand kan ontkennen, dat Prof. Schilder
nimmer zonder argumentatie van Kuypers afwijkt en
alleen dan van afbraak gesproken zou kunnen wor-
den, wanneer die argumenten waren weerlegd. Prof.
Hepp doet er zelfs geen poging toe.

In dit slotartikel bekijken we de beschuldiging, als
zou Prof. Schilder afwijken van de belijdenis door
loochening van de algemeene genade.

Op blz. 78 der brochure lezen we het opschrift van